

15. CONCLUSIONS

15. CONCLUSIONS

Sobre el Catàleg de paisatge com a instrument

El Catàleg de paisatge de les Comarques Gironines és un instrument amb un enorme potencial per a la planificació d'aquest territori. Estableix pautes, criteris i mesures destinades a integrar el paisatge en el planejament territorial, urbanístic i sectorial; pot orientar futures cartes del paisatge; proporcionar objectius de qualitat paisatgística i la informació paisatgística necessària en els processos d'avaluació ambiental de plans i programes, en els estudis d'impacte ambiental i en els estudis d'impacte i d'integració paisatgística, i pot orientar les iniciatives i projectes dels agents econòmics i socials. A més a més, pot servir de base per realitzar campanyes de sensibilització i educació.

El Catàleg orienta les polítiques de paisatge de les Comarques Gironines. A partir de la caracterització del paisatge que s'ha dut a terme en el document, el Catàleg defineix 18 objectius de qualitat paisatgística per al conjunt de les Comarques Gironines. També proposa un conjunt de mesures (criteris) i accions adreçades als instruments de planificació territorial i sectorial, per tal de contribuir a l'assoliment dels 18 objectius de qualitat paisatgística. De la mateixa manera, per a cadascun dels 26 paisatges (unitats de paisatge) de les Comarques Gironines també defineix un conjunt d'objectius de qualitat paisatgística i de criteris i accions orientats a la protecció, gestió i ordenació del paisatge. Cal destacar que els objectius de qualitat paisatgística i els criteris i accions que aquest Catàleg proposa van més enllà de demandes convencionals de creació de nous espais protegits o de tractament de determinats paisatges de manera aïllada: orienten per a una política paisatgística integradora, vàlida per a tots els indrets de les Comarques Gironines i que, per tant, pugui ajudar a l'assoliment del benestar individual i social de la població.

El Catàleg de paisatge de les Comarques Gironines incidirà directament en la planificació territorial i urbanística d'aquest àmbit. El Catàleg s'ha redactat de manera simultània i coordinada amb la redacció de la revisió del Pla territorial parcial de les Comarques Gironines per part del Departament de Política Territorial i Obres Públiques. S'aplica, per tant, sobre el mateix àmbit territorial i aporta, al Pla, un conjunt d'objectius de qualitat i de propostes de criteris i accions orientades a la protecció, gestió i ordenació del paisatge, així com una base per a la definició de les directrius del paisatge que aquest Departament ha d'incorporar en el Pla territorial parcial. D'aquesta manera, dona compliment al que preveu la Llei de protecció, gestió i ordenació del paisatge. Alhora, pot esdevenir un document molt útil per a la Comissió Territorial d'Urbanisme de les Comarques Gironines.

Durant el procés de participació ciutadana han participat unes 1000 persones procedents de tots els àmbits: consells reguladors de denominacions d'origen (DO), entitats naturalistes, centres d'estudi, cambres de comerç, institucions culturals, associacions empresarials, sindicats, plataformes territorials, tècnics de diversos nivells de l'administració pública, col·legis professionals, grups ecologistes i promotors privats, així com ciutadans a títol individual. En aquest procés s'han aplicat diversos instruments de participació. Es van portar a terme sessions informatives a Girona, Figueres i Olot (amb la participació de 100 persones), una consulta a través del web de l'Observatori del Paisatge (amb 872 aportacions) i es va entrevistar en profunditat a 28 agents del paisatge.

Sobre la diversitat paisatgística de les Comarques Gironines

Les Comarques Gironines estan conformades per 26 unitats de paisatge (paisatges) que contribueixen a l'elevada riquesa i diversitat paisatgística de Catalunya (de les més elevades del continent europeu), formada per 135 paisatges. Els 26 paisatges tenen una extensió mitjana de 214 km² i constitueixen les peces territorials bàsiques on aplicar polítiques de paisatge. Els 26 paisatges de les Comarques Gironines són: Alta Garrotxa, Ardenya-Cadiretes, Aspres, Alt Ter, Cabrerès-Puigsacalm, Cap de Creus, Costa Brava, Baixa Tordera, Empordanet-Baix Ter, Estany de Banyoles, Garrotxa d'Empordà, les Gavarres, Guillerries, Serra de Marina, Montseny, Pla de Girona, Plana de l'Empordà, Plana de la Selva, Rocacorba, Salines-l'Albera, Terraprimis, Vall de Camprodon, Valls d'Olot, Valls del Freser, Baix Montseny i Capçaleres del Llobregat.

Existeixen deu trets que defineixen principalment el caràcter paisatgístic de les Comarques Gironines. Són els **penya-segats de la façana litoral** (amb el sistema de cales i platges que configuren); les **valls** (valls del Freser, vall de Camprodon, vall d'en Bas, valls tancades del Ripollès, etc.); els **boscoss caducifolis** (principalment a les unitats de paisatge de les Valls d'Olot, Cabrerès-Puigsacalm, Montseny, Guillerries i Alt Ter), el **mosaic agroforestal** (boscoss mixtos d'alzines i roures i conreus de cereal de la Plana de la Selva, Pla de Girona i Estany de Banyoles, així com els boscoss mixtos d'alzines i pins i conreus de cereal dels Terraprimis); les **masies i construccions rurals** (masos de la Plana de la Selva, el Pla de Girona, l'Estany de Banyoles, les Gavarres, Rocacorba i Valls d'Olot, o els murs de pedra en sec del Cap de Creus, l'Albera i el bosc de Tosca); els **paravents** (Plana de l'Empordà i Empordanet-Baix Ter); els **patrons d'assentaments i nuclis de població singulars** (Aspres, Plana de l'Empordà, Litoral, Empordanet, Terraprimis, muntanya pirinenca; i singularment, Girona, Besalú, Peralada, Castelló d'Empúries i Pals, entre d'altres), **fons escènics** configurats per les cingleres més emblemàtiques (Ribelles, Puigsacalm i Castellfollit de la Roca, entre d'altres), el Cap de Creus, el Canigó, el Montgrí, el Montseny, etc.; **infraestructures** (sobretot el corredor nord-sud de l'AP-7 i l'eix ferroviari, així com les connexions de les poblacions de la costa

amb aquest), i la **urbanització de la façana litoral** (eminentment contínua, tret d'algunes franges concretes). La població gironina atribueix a alguns d'aquests elements una gran quantitat de valors, i tots ells doten d'identitat i simbolisme els paisatges de les Comarques Gironines.

Sobre els valors en el paisatge

Els paisatges gironins tenen un gran reconeixement a nivell del territori català gràcies a la seva singularitat, a la rica tradició artística i d'estiueig que atresoren i a la dimensió identitària que tenen per als seus habitants. Una de les singularitats més rellevants de les Comarques Gironines respecte altres territoris de Catalunya és el seu paisatge litoral amb grans valors naturals i culturals forjats al llarg d'un extens procés d'humanització i construcció del territori. La principal característica de les Comarques Gironines és, però, la diversitat dels seus paisatges: en una petita franja de territori s'hi congreguen des de paisatges litorals típicament mediterranis a paisatges de muntanya de caràcter centreeuropeu.

La població de les Comarques Gironines reconeix la importància del paisatge com a element identitària i com a element imprescindible per garantir una bona qualitat de vida, i, per tant, la necessitat de preservar i ordenar els paisatges que configuren i structuren la seva vida quotidiana. Els paisatges més reconeguts socialment són el paisatge litoral, la plana de l'Empordà i l'Empordanet, i les valls d'Olot i pirinenques.

Nombrosos espais de les Comarques Gironines compten amb una àmplia varietat de valors. Alguns són paisatges que han estat poc atesos, i són –o poden esdevenir– nous paisatges de referència. Entre els valors identificats en els paisatges de les Comarques Gironines, n'hi ha de tipus natural, històric, estètic, social, productiu, simbòlic o espiritual.

La plana de l'Alt Empordà, l'Empordanet-Baix Ter, el Cap de Creus, la vall d'en Bas, l'Alta Garrotxa, la vall de Núria, la zona volcànica de la Garrotxa, el litoral de la Costa Brava i la tramuntana són els paisatges i els elements amb més contingut simbòlic i identitària de les Comarques Gironines, i els espais amb els quals la població gironina més s'identifica. Altres espais o elements, com ara els murs de pedra seca, el camí de ronda de s'Agaró, els paravents, alguns castells (Requesens, Tossa de Mar, fort de la Bellaguarda, Montgrí, Hostalric, Figueres i Montsoriu, entre d'altres), les esglésies o ermites (per exemple, Sant Pere de Rodes, Mare de Déu del Mont, els Àngels, santuari de Núria, Mare de Déu de la Salut, Mare de Déu del Far, la Catedral de Girona i l'església de Sant Fèlix), els fars (Cap de Creus, Sant Sebastià i cap de Tossa) o determinats cims o cingleres (Canigó, Puigsacalm, Taga, Puigmal, Puig Neulós, cingleres del Far, etc.) també són referents de l'imaginari col·lectiu.

La façana marítima de la Costa Brava conté valors naturals, arquitectònics, urbanístics i culturals que li donen un caràcter singular, com ara nuclis litorals tradicionals, vil·les i jardins, camins de ronda, ports, penya-segats i cales, platges, zones dunars i aiguamolls. Entre els naturals, destaquen el cap de Creus, els aiguamolls de l'Empordà, els espais dunars de la plana de l'Empordà i el Baix Ter, els paratges de les cales Castell i Pinya de Rosa i el massís de l'Ardenya-Cadiretes, entre altres. Aporten diversitat natural i espongen la façana litoral, configurant, juntament amb els espais humanitzats amb arrels històriques, un mosaic paisatgístic de gran vàlua. En tot cas, encara hi ha molts espais valuosos que s'han mantingut gairebé intactes, com pot ser el cas de Calella de Palafrugell, la platja de Castell (Palamós), grans trams de la platja de Pals, la desembocadura del Fluvià o alguns trams de la façana marítima de l'Ardenya-Cadiretes.

Les Comarques Gironines tenen àrees de valor paisatgístic reconegut per diverses normatives catalanes i internacionals. Gairebé un 33% del territori gironí compta amb una figura de protecció integrada en el PEIN que garanteix la conservació dels valors naturals.

Entre d'altres, destaquen: els Parcs Naturals dels Aiguamolls de l'Empordà, Zona Volcànica de la Garrotxa, Cap de Creus, Montseny i Pinya de Rosa; el Paratge Natural d'Interès Nacional de l'Albera; la Reserva Marina de les Illes Medes; i els Espais d'Interès Natural de les Gavarres, l'Alta Garrotxa, Capçaleres del Ter i del Freser, el Montgrí, Massís de les Cadiretes i Serres de Milany-Santa Magdalena i Puigsacalm-Bellmunt.

Moltes muntanyes, cims i serres de les Comarques Gironines representen fons escènics de gran valor visual i simbòlic, com per exemple l'Albera, Salines, Cap de Creus, Canigó, Montgrí, Gavarres, Montseny, Guillerries, el Far, Mare de Déu del Mont, Bassegoda, Sant Marc, Comanegra, Rocacorba, Costabona, Bastiments, Gra de Fajol, Fontlletera, Puigmal, Cingle d'Aiats, Cabrera, Llancers, Puigsacalm, Santa Magdalena, els Plans, serra Cavallera-Taga, Ardenya-Cadiretes i el Montnegre.

El territori de les Comarques Gironines aplega molts elements i conjunts naturals i culturals que constitueixen valuoses fites visuals, així com punts de referència per a la població. Es tracta de **singularitats geomorfològiques** com el delta de la Tordera, penya-segats i cales del Cap de Creus, del Montgrí, del massís de Begur i de l'Ardenya –Cadiretes, illes Medes i illes Formigues, aiguamolls de l'Empordà i del Baix Ter, dunes de Pals, dunes interiors de Torroella de Montgrí, dunes interiors de Begur/Regencós, cingleres de Ribelles, Castellfolit de la Roca, cingles al voltant del Pantà de Boadella, serrat de Centinella, penya-segats de la Muga, muntanya de Santa Magdalena, del Far, Puigsacalm, Sant-Roc, Montgrony, cingles de Guitarriu, congost de Sadernes, Grau d'Escales (vall d'Hortmoier), volcans de les Valls d'Olot, de la Crosa de Sant Dalmai, volcà de la Banya del Boc, volcà del Camp Ninots i volcà del Puig d'Adri, cresta de les Gavarres, sistema lacustre de Banyoles,

formacions granítiques de l'Ardenya (Doms de solius, Pedralta, Carcaixells d'en Dalmau, etc.), xarxa de turons de l'Empordanet-Baix Ter, ondulacions del relleu de la plana de la Selva, muntanya del Montgrí i cims de les Agudes, Bassegoda i Sant Marc, vall de Núria; **castells** com els de Roses, Panissars, Montgrí, Peralta, d'Empordà, Solius, Coll, Rocabrúna, Oix, Sant Ferriol, d'Hostoles, Milany, Creixenturri, l'Arget, Mataplana, Sant Ferran, Sant Salvador, Requesens, Tossa de Mar, Sant Julià, Sant Joan de Blanes, Quermançó, Hostalric, Montsoriu, torre de Norfeu, torre Montgó i fort de la Bellaguarda; **esglésies i ermites** com la Catedral i església de Sant Fèlix de Girona, Sant Onofre, Mare de Déu de la Salut, Santuari de Núria, Sant Francesc, Santa Maria de Colera, Mare de Déu dels Àngels, Santa Llúcia d'Arboç, Mare de Déu del Far, Sant Miquel de Castelló, Mare de Déu de Montgrony, Mare de Déu del Mont, Santa Maria del Collell, Beget, Sant Pere de Rodes, Mare de Déu del Cos, el Remei (Ripoll), Santa Maria de Porqueres, Sant Elm, la Salut de Terrades, Mare de Déu d'Argimon i Santa Maria de Rocacorba; i **fars** com els de Cala Nans, Roses, Sant Sebastià, Cap de Begur, Meda Gran, Cap de Creus, punta de s'Arnella i el del Cap de Tossa de Mar.

Molts nuclis de població de les Comarques Gironines constitueixen patrons paisatgístics molt singulars. Destaquen els **nuclis litorals**, ubicats en espais situats en ports naturals i cales, com ara Port de la Selva, Cadaqués, Calella de Palafrugell o Tossa de Mar; **els nuclis encimbellats de l'Empordanet** (nuclis de perfil lleugerament elevat i amb l'església com a edifici destacat), com ara Pals, Peratallada, Castell de Foixà o Palau-Sator; **els nuclis dels Aspres**, de petita dimensió, de tons ocres, i caracteritzats pels conreus de vinya i olivera estructurats, en part, per murs de pedra seca, com Campmany, Sant Climent Sescebes o Espolla; **els nuclis de la Plana de l'Empordà**, caracteritzats per la presència de morfologies orgàniques i ben integrades a la matriu agrària adjacent, com Cabanes, el Far d'Empordà, Fortià, Ordís, Lladó o Avinyonet de Puigventós; **els nuclis dels Terraprimis**, caracteritzats per la presència de cascs històrics menuts, ben llegibles encara a partir de la seves relacions de fixació primàries (castrals o eclesials), com ara Vilaür, Vilademuls, Sant Esteve de Guialbes, Orfes, Esponellà; i **els nuclis de muntanya**, caracteritzats per la seva posició enlairada, en pendent, a mig camí entre les terrasses del fons de vall i els boscos i prats de les cotes més elevades, com per exemple Queralbs, Pardines, Espinavell o la Roca. Així mateix, cal destacar la presència d'amplis espais de **poblament disseminat**, amb masies i petits vilatges, a la Plana de la Selva, Pla de Girona, Terraprimis, Estany de Banyoles i Valls d'Olot.

Diversos nuclis urbans conserven fileres arbrades o plantacions d'alineament que històricament emmarcaven l'entrada de molts municipis i que han esdevingut un dels trets més distintius dels paisatges gironins. Són les existents a les entrades d'Orfes, Fontanilles, pel nord a Ripoll, Maçanet de Cabrenys, Garriguella, pel sud a la Bisbal, pel nord a Banyoles, pel sud a Ribes de Freser, pel nord i per l'est a Castelló d'Empúries, a Arbúcies, Sant Hilari Sacalm, o Girona per l'est, entre d'altres.

Les Comarques Gironines presenten tres grans paisatges agrícoles d'elevat valor productiu. Són els conreus d'arròs i de fruita dolça del **Baix Ter**; els conreus intensius de blat de moro, fruita dolça, gira-sol i blat de la **plana de l'Alt Empordà**, i de blat de moro i farratges de la **Vall d'en Bas**, amb parcel·les de mides semblants i amb una xarxa reticular de camins que l'estructuren.

Entre els espais agrícoles més singulars des d'un punt de vista paisatgístic de les Comarques Gironines, destaquen els petits conreus allargassats, regulars i compactes de les **peces de la Rovina i closa de la Vila**; el conjunt de petits conreus o pastures delimitats per marges o tanques de vegetació arbòria de les **clores del Ter Vell**; la gran àrea de parcel·les de mida mitjana i petita de cereals del **pla de Martís**; el conjunt d'espais agrícoles disposats a l'oest de l'**estany de Banyoles**; el conjunt de conreus de vivers encaixonats entre la **riera de Santa Coloma** i el riu d'Esplet; els **arrossars de Pals, Fortià, Sant Pere Pescador i Bellcaire d'Empordà**, amb grans canvis estacionals, i els conreus de blat de moro i farratges de les **valls d'en Bas i Bianya**.

Entre els espais agroforestals més singulars des d'un punt de vista paisatgístic de les Comarques Gironines, destaquen els conreus de vinya i olivera intercalats amb petites bosquines del **mosaic dels Aspres**; el mosaic de conreus de fruita dolça, principalment cirerers, amb boscos mixtos de pi i alzina de la zona de **Terrades** (de gran interès cromàtic, especialment a la primavera, quan floreixen els cirerers); la gran àrea de relleu ondulat dels **Terraprimis** on s'intercalen herbacis de secà amb petits pobles o veïnats i boscos mixtos de pi i alzina; el mosaic de predomini de conreus herbacis i de secà i bosquines de pi i alzina de les **Gavarres**; el mosaic de conreus allargassats d'avellaners i petites bosquines de **Brunyola** (de gran interès cromàtic pel contrast que es genera durant la floració dels avellaners a la primavera), i els **plans de Canet d'Adri**, amb petites planes on s'intercalen parcel·les de conreu de mida gran o mitjana amb grans masses boscoses.

Els paisatges representats en l'art a les Comarques Gironines han contribuït a construir l'imaginari paisatgístic actual de la població gironina. Destaquen alguns autors, com per exemple l'escriptor Josep Pla, que al llarg de la seva obra descriu detalladament el caràcter dels paisatges empordanesos a través d'imatges metafòriques; Gaziell i Joaquim Ruyra, que exalten l'excel·lent bellesa del paisatge de la Costa Brava; Josep Maria de Segarra (i el mateix Pla), que descriu el paisatge urbà de la vella ciutat de Girona, i Jacint Verdaguer, que exalta amb les seves obres poètiques de tons èpics i mítics el paisatge de l'Empordà i els Pirineus; el pintor Salvador Dalí, que utilitza el paisatge litoral, especialment penya-segats i cales, com a motiu i escenari en algunes de les seves obres de caràcter surrealista, i Joaquim Vayreda, que estableix el cànon dels paisatges garrotxins amb un treball orientat a transmetre les sensacions derivades de la contemplació de la natura; finalment, en el camp de la música, destaquen les havaneres, com les dels Pescadors de l'Escala, una expressió del paisatge antropològic de la Costa Brava. Aquestes aportacions en el camp de

l'expressió artística van donar a conèixer aquests paisatges fora de l'àmbit de les Comarques Gironines i van contribuir a construir l'imaginari paisatgístic actual de la població gironina.

Els paravents que delimiten els camps de conreu de les planes de l'Empordà i de l'Empordanet - Baix Ter constitueixen un dels elements estructurals i més característics del patrimoni agrícola litoral de les Comarques Gironines. Estan formats bàsicament per xiprers.

Les Comarques Gironines atresoren una extensa xarxa de sèquies i canals històrics destinats al reg i als usos productius que configuren el paisatge agrícola de regadiu i que es troben en part amenaçades. Aquestes xarxes han donat caràcter sobretot a les planes agrícoles del Baix Ter, la de l'Alt Empordà, l'Estany de Banyoles i la de la Selva.

A l'àmbit de les Comarques Gironines hi ha diversos enclavaments privilegiats per a l'observació, interpretació i educació en els valors del paisatge. Solen coincidir amb fites topogràfiques (serres, tossals, colls,...), edificacions de caràcter religiós (ermites, santuaris,...), sectors elevats dels nuclis urbans o fins i tot marges de carreteres de la xarxa viària secundària o local. Els principals miradors són el Mont, Mare de Déu del Far, far de Cap de Creus, far de Sant Sebastià, plaça de la fortalesa d'Hostalric, muralla de Girona, observatori Senillosa, plaça del Castell de Llagostera, Puigsou, Puig Neulós, Tregurà de Dalt, Puig Redon, collada de Fontalba, turó de Sant Joan, Sant Elm, castell de Montgrí, el Pedró de Pals, Mare de Déu dels Àngels, el castell de Montsuriu i el puig de Mala Veïna (carretera de Peralada a Garriguella).

Les Comarques Gironines compten amb una xarxa d'itineraris paisatgístics motoritzats globals ben articulats, que permeten contemplar un ampli ventall de paisatges. Aquests són: l'Autopista AP-7, Girona-Ulldeter, eix ferroviari Portbou-Hostalric, Llançà-Ribes de Freser, Guillerries-Olot i la Costa Brava, de Blanes a Cadaqués. I **no motoritzats,** que permeten interactuar amb el paisatge i els seus valors. Són: les Vies Verdes Ruta del Carrilet, Ruta del Tren Petit i Ruta del Ferro, el Carbó i camí ramader; el camí de Sant Jaume i els senders de Gran Recorregut (GR-1, GR-2, GR-3, GR-92, GR-11, GR-210 Ruta del Ter, GR-178 Ruta d'en Serrallonga, GR-83 Camí del Nord).

La gran diversitat de paisatges existents en un territori de superfície reduïda com són les Comarques Gironines és una oportunitat d'importància estratègica per al turisme, en un moment en què la qualitat del paisatge és un dels elements més valorats per un segment cada vegada més ampli del mercat turístic.

Sobre el paisatge actual de les Comarques Gironines i les seves dinàmiques

Els usos del sòl predominants a les Comarques Gironines són actualment el forestal i l'agrícola. El bosc i la resta de vegetació forestal (màquies, brolles, prats secs, etc.) ocupen en total el 71% de la superfície. Els conreus s'estenen per un 24% del territori, mentre que l'espai construït ocupa més del 4% de la superfície. La morfologia litoral i les làmines d'aigua representen menys de l'1% del territori. El paisatge forestal és amb diferència i en una proporció superior a altres àrees de Catalunya, el predominant en termes de superfície a les Comarques Gironines.

Les dinàmiques territorials de les Comarques Gironines apunten un creixement de les àrees forestals i una reducció dels espais agrícoles. Al seu torn, els espais construïts creixen lleugerament en termes absoluts, però molt respecte a la superfície preexistent. Entre 1992 i 2002 la vegetació espontània ha augmentat un 1,5%. Així mateix, l'espai agrícola ha davallat en un 1,5%. L'espai construït ha augmentat un 0,8% i la morfologia litoral i les làmines d'aigua han romàs pràcticament estables. Així, es palesa, d'una banda, l'expansió de la superfície urbanitzada a causa del creixement dels nuclis urbans i altres tipus de desenvolupaments urbanístics. Aquests creixements s'efectuen a expenses de sòls agrícoles i forestals. Per altra banda, es posa de manifest la dinàmica territorial tendent a l'abandonament de conreus en les àrees marginals de muntanya i a les perifèries dels nuclis urbans, per motius variats que van des dels baixos rendiments obtinguts pels conreus a la manca de relleu familiar en la direcció de les explotacions.

Es produeix un creixement general del sòl urbanitzat en les últimes dècades. Aquest es presenta associat no només al litoral i als nuclis urbans consolidats, sinó que configura noves àrees periurbanes. L'evolució de l'habitatge durant els darrers anys ha estat marcada per un creixement d'una magnitud i una durada sense precedents vinculada a la integració a la Unió Europea, la reducció del nombre de persones per llar i l'arribada de la nova immigració extracomunitària. En el territori, la dinàmica urbana ha estat marcada pel trànsit d'un model de creixement concentrat a la costa i als nuclis urbans grans, a un model més difús, que també ha primat el corredor prelitoral –l'anomenada «segona línia» de la costa– i els municipis situats a l'entorn de les grans ciutats, que configuren vastes àrees urbanes. Emergeix un nou paisatge periurbà format per àrees especialitzades (espais residencials de baixa densitat i polígons d'activitat econòmica) i usos urbans en sòl no urbanitzable (activitats extractives, indústries, magatzems aïllats i camps de golf, entre d'altres) que fragmenten i banalitzen el paisatge amb tipologies constructives que contrasten amb la fesomia i el perfil dels nuclis tradicionals. La crisi econòmica iniciada el 2007 ha marcat una aturada notable del sector immobiliari.

A les comarques de muntanya, la construcció d'equipaments i de segones residències vinculades al turisme i a l'oferta d'activitats (bàsicament l'esquí) ha repercutit en un important creixement urbanístic que ha transformat els fons de vall, visible a molts pobles de la Vall de Camprodon i de les valls del Freser com Llanars, Vilallonga de Ter o Planoles.

Els creixements urbans han tendit a modificar figures, perfils i escenaris urbans tradicionals i han accelerat tres tipus de dinàmiques principals que han canviat els paisatges. Les principals dinàmiques aparegudes són: **conurbacions** (continus urbanitzats formats per infraestructures i edificacions que uneixen sense solució de continuïtat nuclis urbans diferents), com les de Girona-Salt, Girona-Sarrià, Banyoles-Palol de Revardit, Figueres-Roses, Sant Feliu de Guíxols-Palamós, o Santa Coloma de Farners-Sils; **carretera-aparador** (implantacions d'activitats de serveis al llarg de les carreteres d'entrada als nuclis urbans), com les entrades dels nuclis urbans de Girona (per Sarrià de Ter i per Fornells de la Selva), Figueres (per Vilatenim, per Santa Llogaia d'Àlguema i per Vilafant), Santa Coloma de Farners (per Sils), Olot (per les Tries), Banyoles (per Mata), l'Escala (per Bellcaire d'Empordà), o Lloret de Mar (per Vidreres); i **continus de la façana litoral** (continus urbanitzats d'edificació residencial i turística que uneixen nuclis o entitats urbanes diferents al llarg de la façana marítima), com els de Lloret de Mar-Blanes, S'Agaró-Sant Feliu de Guíxols, Sant Antoni de Calonge-Palamós, Cadaqués-S'Oliguera-Portlligat, entre molts altres.

Les urbanitzacions vinculades als camps de golf han artificialitzat una gran superfície de territori i n'han creat una imatge desnaturalitzada. En són exemples el Club de Golf Girona a Sant Julià de Ramis, el Torremirón Golf Club a Navata, Empordà Golf Club a Gualta, Peralada Golf Club a Peralada, Club de Golf Costa Brava a Santa Cristina d'Aro, Club de Golf d'Aro-Masnou a Castell-Platja d'Aro i Santa Cristina d'Aro, o el Golf Platja de Pals a Pals.

Els nous nodes d'activitat econòmica poden activar dinàmiques d'urbanització difusa. Aquests nodes són: l'àrea de l'aeroport de Girona, on hi ha el Centre Integrat de Mercaderies (CIM) La Selva (Vilobí d'Onyar i Riudellots de la Selva); el Centre Logístic Intermodal LOGIS Empordà del Far d'Empordà; i l'àrea de l'enllaç entre l'AP-7 i l'autovia C-35 al triangle Maçanet de la Selva-Vidreres-Sils, on hi ha el polígon Trety SA i es preveu un augment de la demanda d'implantació de noves activitats econòmiques de Maçanet de la Selva.

Un bon nombre d'infraestructures viàries i ferroviàries tindran un impacte notable en el paisatge de les Comarques Gironines. La densificació del corredor d'infraestructures mediterrani (AP-7, autovia A-2, tren d'alta velocitat) podria incrementar l'empobriment de la qualitat del paisatge de la plana de la Selva, Terraprimis i l'interior de l'Empordà. La proliferació d'altres infraestructures

de mobilitat (Eix Transversal, autovies C-66, A-26, C-260, C-65, C-37 i C-31, entre d'altres) incrementa el consum de sòl i també incideix en la fragmentació visual del paisatge.

Han desaparegut progressivament molts dels vials arbrats de les carreteres de les Comarques Gironines per canvis en els criteris estètics, o bé al·ludint a raons de seguretat, malgrat el patrimoni paisatgístic que constitueixen.

Els projectes de parcs eòlics a l'Alt Empordà podrien modificar substancialment l'*skyline* de la plana. El seu impacte visual seria de menor incidència si en futures implantacions de parcs eòlics, es concentrassin dins el principal corredor d'infraestructures nord-sud, en el mínim territori possible i fent-los compatibles amb el paisatge preexistent i els seus valors.

La construcció de la línia de Molt Alta Tensió (MAT), entre Bescanó i la frontera francesa, si no es soterra íntegrament, ocasionarà un impacte visual notable. Passa el mateix amb la línia de 132 Kv entre Sant Julià de Ramis i Santa Llogaia d'Àlguema, el nou ramal Santa Coloma de Farners-Riudarenes, i la nova línia Figueres-Serinyà.

El paisatge forestal combina un augment de la superfície forestal amb una disminució de bona part dels aprofitaments silvícoles tradicionals, fet que comporta un augment del bosc dens, tancat, que tendeix a l'homogeneïtzació i a l'augment del risc d'incendis. Es produeix també un procés de substitució progressiva dels boscos de pinedes pels boscos climàtics: l'alzinar, la sureda i la roureda.

Les pastures es troben en declivi a les zones de muntanya (Alta Garrotxa, Vall de Camprodon, etc.), fet que comporta una homogeneïtzació del paisatge per la pèrdua d'espais oberts i l'augment de la superfície ocupada per matollars i bosquines.

Els paisatges agraris combinen la reducció de la superfície agrícola amb l'augment de la grandària mitjana de les explotacions i l'homogeneïtzació dels conreus. La dinàmica es veu sotmesa a canvis provocats per l'evolució dels rendiments econòmics dels conreus, en bona part condicionats per la política de subvencions establerta per la Política Agrària Comuna (PAC) i l'envelliment de la població dedicada al sector. Això comporta una pèrdua del paisatge agrícola tradicional i provoca una uniformització del paisatge, fet que es veu agreujat per la implantació d'altres usos no agrícoles en l'espai rural. A la Plana de l'Empordà, per exemple, s'han suprimit molts elements propis del paisatge agrari com pantalles de xiprers, recs, tanques arbrades, etc. Les closes, espais amb un gran interès natural i paisatgístic, també han sofert un retrocés al ser transformades en altres tipus de conreus o afectades pels creixements urbanístics. En el sector cerealístic la caiguda ha estat moderada, encara que continua essent el sector més important dins l'àmbit territorial gironí.

En el sector dels fruiters, la caiguda ha estat molt menor, producte de la reconversió de molts fruiters de secà en fruiters de regadiu. Pel que fa a la vinya, la tendència a la caiguda dels darrers anys s'ha començat a redreçar gràcies a la revalorització del vi de l'Empordà. El sector ramader ha adoptat majoritàriament formes de producció industrials en la fabricació de pinso, l'engreix dels animals i el seu sacrifici. La possibilitat de creixement de les urbanitzacions i edificacions aïllades del litoral i segona línia de costa també pot suposar la pèrdua de conreus, especialment a la Plana de l'Empordà i a l'Empordanet-Baix Ter.

Es van perdent progressivament les àrees de conreu situades a l'interior i als entorns de les principals masses forestals de les Comarques Gironines (Ardenya-Cadiretes, les Gavarres, Salines- l'Albera, Guillerries,...), fet que comporta una homogeneïtzació del paisatge a causa de la desaparició d'espais oberts i l'augment de la superfície ocupada pels boscos, tot incrementant el risc d'incendi.

El fort impuls i dinamisme del conreu de la vinya a la comarca de l'Alt Empordà és cada cop més valorat i permet el manteniment d'un paisatge vitivinícola mediterrani de qualitat.

Aparició d'un conjunt ampli i molt divers de construccions aïllades en sòl no urbanitzable, vinculades a la indústria o als serveis, com ara moderns coberts de maquinària, granges, naus o fàbriques, parcs solars, etc. desvinculades de les característiques de l'entorn que les acull i que pertorben l'harmonia visual del paisatge.

Progressiva transformació dels paisatges amb elevada exposició visual a causa de la proliferació d'activitats extractives per abastir el sector de la construcció i de l'obra pública. Aquest fenomen es localitza sobretot a la pedrera de Girona, pedrera dels Comuns (Tortellà), explotacions de guixos (Beuda), pedrera de Gualta, pedrera d'Ullà o a la zona d'extracció d'àrids i a la planta de tractament associada de les ribes del riu Fluvià, entre Torroella de Fluvià i l'Arbre Sec, entre moltes altres.

El canvi climàtic és una de les dinàmiques globals que pot influenciar en l'evolució del paisatge. A banda de l'afectació a la biodiversitat, que en termes globals tot apunta que aquesta patirà una reducció a la llarga, l'efecte més directe del canvi climàtic en el futur és el procés de regressió que pot patir el perfil de la costa, especialment a les àrees planeres del delta de la Tordera, i les platges, aiguamolls i espais dunars.

Sobre els paisatges que, per la seva singularitat, heterogeneïtat o complexitat en la seva gestió, requereixen una atenció especial

El paisatge litoral en l'àmbit de les Comarques Gironines presenta, tot i haver estat objecte d'una urbanització intensa, un mosaic d'espais que es juxtaposen (nuclis litorals tradicionals, jardins, penya-segats i cales, platges, zones dunars i aiguamolls) i el converteixen en el principal referent identitari costaner de Catalunya. Calen, sobretot, mesures per salvaguardar els seus espais naturals, augmentar els valors paisatgístics i patrimonials, recuperar unes façanes marítimes de qualitat i reforçar el factor identitari, de vincle social i cultural amb el mar.

El paisatge de l'àrea urbana de Girona és, tant pel seu emplaçament com per la seva dimensió i el seu dilatat passat, el principal referent patrimonial urbà de les Comarques de Girona però alhora és el més exposat a les dinàmiques d'urbanització difusa i fragmentació del paisatge. Són necessàries, sobretot, mesures per preservar el patrimoni monumental de la ciutat de Girona (barri vell, recinte murallat, parc de la devesa), per preservar i també potenciar els espais naturals (ribes del ter, massís de les Gavarres, cinturó verd de l'Àrea Urbana de Girona) i agrícoles (planes paisatges agroforestals articulats per masies), evitant la fragmentació i la intrusió d'activitats perirubanes, i endreçar i dirigir ordenadament el creixement urbà, recuperant les àrees degradades (entrades urbanes i activitats extractives), i garantint un paisatge urbà de qualitat i equilibrat urbanísticament i social entre les diverses entitats municipals que configuren l'àrea urbana.

El paisatge de la Vall d'en Bas, un conjunt format per una de les planes agrícoles més fèrtils de Catalunya, una estructura històrica de poblament disseminat compost per un seguit de petits nuclis i veïnats, i un entorn protegit de gran valor natural (EIN Serres de Milany – Santa Magdalena, EIN Puigsacalm – Bellmunt, EIN Collsacabra i el Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa), està patint canvis vinculats al creixement de l'àrea urbana d'Olot i a la construcció d'infraestructures que posen en risc de pèrdua de caràcter. Calen, sobretot, mesures per garantir la viabilitat de les explotacions rurals (conreus i activitat ramadera), preservar la fesomia de l'espai rural (xarxa de camins, parcel·lació), el sòl conreat de la invasió d'usos urbans, salvaguardar i restaurar els seus espais de ribera (riu Fluvià i afluents), i garantir la conservació dels espais naturals, preservar la seva tipologia de poblament, formada per petits nuclis històrics i masos disseminats així com les tipologies arquitectòniques, materials i colors.

Sobre els objectius de qualitat per als paisatges de les Comarques Gironines

Els objectius de qualitat paisatgística formulats per a les Comarques Gironines són els següents:

1. Uns assentaments urbans amb un creixement ordenat, respectuós amb la seva singularitat, amb perímetres nítids, dimensionat d'acord amb les necessitats reals i que no comprometi els valors del paisatge dels espais circumdants.
2. Unes entrades dels nuclis urbans ordenades i projectades en relació amb el paisatge circumdant, amb uns passejos arbrats recuperats i reestructurats com a elements caracteritzadors del paisatge.
3. Unes infraestructures lineals (xarxa viària i ferroviària, línies elèctriques, etc.) i de telecomunicacions integrades en el paisatge i que millorin la interconnexió del territori sense comprometre la continuïtat i la permeabilitat ecològica i social respecte a les seves característiques ambientals i paisatgístiques.
4. Unes àrees especialitzades d'ús industrial, logístic, comercial, d'oci o d'altres usos terciaris, ubicades en zones visuals no preferents o notòries i dissenyades o redissenyades tenint en compte la integració en l'entorn, els tractaments de façana i les tipologies constructives, així que respectin els espais identitaris i patrimonials de les poblacions on s'ubiquen.
5. Uns parcs eòlics i fotovoltaics inserits en el paisatge en relació amb els seus elements configuradors, tenint en compte l'afectació a conques visuals extenses o panoràmiques obertes sobre fites paisatgístiques rellevants.
6. Uns paravents de xiprers i unes tanques arbrades cuidats i protegits com a elements estructurals i característics del patrimoni rural de la Plana de l'Empordà i l'Empordanet-Baix Ter.
7. Un sistema de canals i infraestructures hidràuliques recuperades, rehabilitades i valoritzades a partir de la seva consideració com a element configurador i estructurant del paisatge.
8. Uns paisatges fluvials de la Muga, el Fluvià, el Ter i la Tordera ben conservats i revaloritzats com a identificadors del paisatge i reforçats en el seu paper de connectors paisatgístics i d'espais d'oci i gaudi social.
9. Uns paisatges d'aiguamolls i zones humides protegits, ben gestionats i revaloritzats com a elements configuradors del paisatge, on es potenciïn els seus valors naturals, pedagògics i d'oci.
10. Un sistema d'urbanitzacions ordenat i integrat en el paisatge, de manera que es minimitzi el seu impacte visual i es valori la seva imatge.
11. Unes platges i dunes del litoral gironí ben conservades i gestionades d'acord amb les seves característiques urbanes, semiurbanes o naturals.
12. Un sistema de construccions rurals tradicionals (masies, coberts, cabanyes, murs de pedra seca, etc.) conservades i valoritzades on es promouran el seu manteniment i la integració de les noves construccions amb volumetries, materials i revestiments propis del lloc.
13. Uns paisatges naturals ben conservats, amb qualitat paisatgística, viables ecològicament i que compaginin l'activitat agropecuària, l'extracció de recursos naturals i l'ús turístic i de gaudi.
14. Un paisatge agrícola de les planes de l'Empordanet-Baix Ter, la Selva, Valls d'Olot, Plana de l'Empordà, etc., preservat i ben gestionat, que mantingui a cada lloc la diversitat d'elements que el caracteritzen i el doten d'identitat pròpia.
15. Unes singularitats geomorfològiques (volcans, penya-segats, cales, cingleres, etc.), preservades com a elements configuradors del paisatge, revaloritzant el seu caràcter i el contacte amb l'entorn.
16. Un sistema d'itineraris i miradors que emfatitzin les panoràmiques més rellevants i permetin descobrir i interactuar amb la diversitat i els matisos dels paisatges de les Comarques Gironines.
17. Unes fites i fons escènics preservats i revaloritzats que es mantinguin com a referents visuals i identitaris de qualitat.
18. Una façana marítima que mantingui la identitat paisatgística de cada lloc, els valors i els elements propis de caràcter natural, històric, cultural i etnogràfic de la primera línia de costa (espais naturals, camins de ronda, fars, edificis d'estil modernista i colonial, passejos marítims, «tinglados» i instal·lacions portuàries).

